

GATT Tarım Anlaşması ve Türkiye Tarımına Etkileri

Cengiz SAYIN Yavuz TAŞCIOĞLU M. Nisa MENCET

Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 07059 Antalya

e-posta: csayin@agric.akdeniz.edu.tr

ÖZET: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler ekonomik anlamda gelişme için korumacı bir yapı içine girmişler ve uygulanan bu korumacı politikalar da dünya ticaretinin daralmasına, ülke ekonomilerinin zarar görmesine neden olmuştur. Bunun üzerine ülkeler aralarında serbest ticareti teşvik etmek ve dış ticaret politikalarını düzenlemek amacıyla çeşitli toplantılar düzenlemişlerdir. Bu toplantıların sonucunda bir çok ülkenin katılımıyla Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma dünya ve Türkiye tarımı açısından önemlidir. Özellikle dünya tarım ürünleri ticaretinde korumanın kaldırılması ve Uruguay Görüşmeleri'nden sonra tarım ürünleri ticaretinin bir düzen altına alınması anlaşmanın önemini artırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: GATT, Tarım Anlaşması, Dış Ticaret

GATT Agricultural Agreement and Its Impact on Turkey's Agriculture

ABSTRACT : After the Second World War, countries have built a protective structure for development in terms of economically and these carried out protective policies has caused a decrease in world trade and damage in country economics. After all, countries have arranged several meetings for an aim of encourage free trade between them and organize their foreign trade policies. As a result of these meetings, by attempting of several countries Duty Tariffs and Trade General Agreement has been signed. This agreement is important in terms of Turkish and World agriculture. Especially removing of protection in world agriculture products and after the Uruguay Round putting the agriculture products trade in order is increasing the importance of the agreement.

Key words: GATT, Agricultural Agreement, Foreign Trade

GİRİŞ

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), dünya ticaretinin serbestleştirilmesini amaçlayan çok taraflı uluslararası bir anlaşmadır. GATT'in temel amacı, dış ticarete serbestleşmeyi teşvik ederek sınırlardaki tüm korumacı uygulamalara son vermektir. Bunun dışındaki amaçlar ise; yaşam seviyesini yükseltmek, tam istihdamı sağlamak, reel gelirden ve efektif talepte istikrarlı bir gelişme sağlamak, dünya kaynaklarının tam kullanımını sağlamak, üretimi ve uluslararası ticareti geliştirmektir (Işın, 2001).

Temel hedefi dünyada malların serbest dolaşımı ile ticarete liberalleşmenin sağlanması olan GATT sistemi tarafların periyodik olarak düzenledikleri görüşmelerle işletilmektedir (Dursun, 2000).

1. GATT GÖRÜŞMELERİNİN GELİŞİM SEYRİ

GATT görüşmeleri ilk olarak 1947 yılında Cenevre'de yapılan görüşmeler ile başlamış olup Uruguay Görüşmelerine kadar 7 adet toplantı yapılmıştır. İlk beş görüşmede ele alınan konular tarifelerle ilgiliyken Kennedy Görüşmelerinden sonra tarife indirimleri yanı sıra anti-damping önlemleri üzerinde de görüşmeler yapılmıştır. Daha sonraki görüşme Tokyo'da gerçekleştirilmiştir. 1986 yılında ise Uruguay Görüşmeleri başlamış ve 1994 yılında Fas'ın başkenti Marakeş'te Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün kurulması ile son bulmuştur. Uruguay Görüşmelerinde; tarifeler, tarife dışı önlemler, hizmetler, fikri mülkiyet hakları, anlaşmazlıkların halli, tekstil ve tarım üzerinde gündem konuları ele alınmıştır (Çizelge-1).

Çizelge-1: GATT Görüşmeleri ve Kapsamı

Round	Yıl	Kapsam
1. Cenevre Round	1947	Tarifeler
2. Annency Round	1949	Tarifeler
3. Torquay Round	1951	Tarifeler
4. Cenevre Round	1956	Tarifeler
5. Dillon Round	1960-1961	Tarifeler
6. Kennedy Round	1964-1967	Tarifeler ve anti - damping önlemleri
7. Tokyo Round	1973-1979	Tarifeler, tarife dışı önlemler ve çerçeve anlaşmalar
8. Uruguay Round	1986-1994	Tarifeler, tarife dışı önlemler, hizmetler, fikri mülkiyet hakları, anlaşmazlıkların halli, tekstil, tarım, DTÖ'nün kurulması vb.

Kaynak: DTM, 2002

2. GATT ANLAŞMASININ TEMEL İLKELERİ

GATT Anlaşması'nın dört temel ilkesi bulunmaktadır. Bunlar:

a. En Çok Kayrılan Ülke Kuralı: Bu ilke üye ülkelerin, ticari ortakları arasında hem ithalatta hem de ihracatta ayrımcılık yapmamasını zorunlu kılmaktadır. Bir başka deyişle, bir üye ülke, herhangi bir ülkeye aynı mal için eşit uygulama yapması öngörülmektedir.

b. Ulusal Düzeyde Ayrımcılık Yapma Yasası: Söz konusu kural, iç pazara ilişkin düzenleme ve uygulamalar yönünden dış alım yapılan mallar ile yerli mallar arasında ayrımı yapılmamasını öngörmektedir. Ayrıca bu ilke bir malın, hizmetin ve fikri mülkiyetin pazara girmesiyle uygulanmaktadır.

c. Gümrük Vergilerinin İndirilerek Konsolide Edilmesi: Bu ilke üye ülkelerin gümrük tarifelerini belirtilen zamanda ve miktarda indirilmesi ve sabitleştirilmesi anlamına gelmektedir. Bu kural üye ülkelere gümrük vergilerini tekrar artırma imkan vermemektedir. Bu nedenle her üye ülkenin taviz listesinde yer alan oranlar o üye ülke bakımından bağlayıcı olmakta ve önemli ticaret ortaklarına telafi amacıyla müzakere etmeksizin artırılamamaktadır.

d. Korumanın Sadece Gümrük Vergileri İle Gerçekleştirilmesi: GATT, tarife dışı engellerin bazı istisnalar dışında tümüyle yasaklanmasını, tarifelerin de giderek azaltılmasını öngörmektedir. Bu kural gereğince, üye ülkelere yerli sanayinin dış rekabetten zarar görmemesi için düşük düzeyli gümrük tarifeleri ile zorunlu olarak korumaya gidilmesine olanak tanınmaktadır.

3. URUGUAY ROUND GÖRÜŞMELERİ VE TARIM

Uruguay'da yapılan görüşmeler diğer müzakerelere göre daha kapsamlı ve geniş katılımlı olmuştur. Eylül 1986 tarihinde Uruguay'da başlayan GATT Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri 15 Aralık

1993 tarihinde sona ermiştir. Uruguay öncesi yapılan görüşmelerde asıl hedeflenen gümrük vergilerinin azaltılması iken, Uruguay Görüşmeleri'nde gümrük vergilerinin azaltılmasının yanı sıra, dünya ticaretindeki kural ve disiplinlerin güçlendirilmesine yönelik tüm ülkelerin de taraf olduğu 29 anlaşma kabul edilmiştir (DTM, 2002).

Nihai Senet Taslağındaki diğer metinleri aslında fazla bir muhalefet ile karşılaşmamışlardır. Ancak, "her şey kabul edilmedikçe hiçbir şey kabul edilmiş sayılmaz" prensibi uyarınca bütün diğer alanlardaki anlaşma tasarıları tarımda karşılaşılan sorunlar çözümleninceye kadar askıya alınmıştır (Dinçmen, 1994).

Uluslararası ticaretin serbestleştirilmesini ve düzenli işleyişini amaçlayan bir anlaşma niteliğindeki GATT, kurumsal bir yapıya kavuşturularak 01.01.1995 tarihi itibarıyla Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüştürülmüştür.

Uruguay Görüşmeleri'nin hukuki sistemi üç başlık altında incelenebilir. Bunlar; DTÖ'nün kurulmasına yönelik Marakeş Anlaşması, Çok Taraflı Anlaşmalar ve Çoklu Ticaret Anlaşmalarıdır. Tarım ile Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerine İlişkin Anlaşmalar, Mal Ticaretine Yönelik Anlaşmalar içinde Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve Ekli Anlaşmalar içerisinde yer almaktadır (Çizelge-2).

3.1. GATT Tarım Anlaşması

Tarım Anlaşması Çok Taraflı Ticaret Anlaşmaları içinde bulunan Mal Ticaretine Yönelik Anlaşmalardan birisidir. Tarım Anlaşması ile; tarım ürünleri ticaretinde adil, öngörülebilir ve serbest piyasa mekanizması prensiplerine dayalı bir sistem oluşturması hedeflenmektedir (İGEME, 2002). Anlaşma üç temel ilkeye dayanmaktadır. Bunlar; pazara giriş, iç destekler ve ihracat sübvansiyonlarıdır.

Çizelge-2: Uruguay Görüşmelerinin Hukuki Sistemindeki Anlaşmalar

I	DTÖ'nün kuruluşuna ilişkin Marakeş Anlaşması
II	Mal Ticaretini, hizmet ticaretini ve fikri mülkiyet haklarını kapsayan Çok Taraflı Anlaşmalar
A	Mal Ticaretine Yönelik Anlaşmalar Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) ve Ekli Anlaşmaları Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerine İlişkin Anlaşma (SPS) Tarım Anlaşması Diğer Anlaşmalar Uzlaşma ve Çeşitli Kararlar
B	Hizmet Ticaret Genel Anlaşması (GATS)
C	Ticarette Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS)
III	Çoklu Ticaret Anlaşmaları
1	Uluslararası Süt Ürünleri Anlaşması
2	Uluslararası Sığır Eti Anlaşması
3	Diğer Anlaşmalar

Kaynak: <http://www.wto.org>

3.1.1. Pazara Giriş

Tarım Anlaşması'nda tarım ürünlerinde uygulanan tarife dışı tedbirlerin tarifeye dönüştürülmesi ve bu işlem sonucu ortaya çıkacak tarifelerin dikkate alınmasıyla 1 Eylül 1986 tarihinde geçerli tarife oranları üzerinden indirim taahhüdünde bulunulması öngörülmektedir. Tarım Anlaşması çerçevesinde tüm üye ülkeler tarım ürünlerinin tamamını (balıkçılık ürünleri hariç) DTO'ne konsolide etmişlerdir. Buna göre tarife indirimleri bildirilen oranlar üzerinden yapılmakta olup, gelişmiş ülkeler 6 yıllık bir takvimle her ürün için en az %15 ve basit ortalama olarak %36 oranında indirim taahhüdünde bulunurken, gelişme yolundaki ülkeler, bu oranların 2/3'sini uygulayacaklar ve indirim takvimini 10 yıla kadar uzatabileceklerdir.

Pazara giriş ilkesinde yer alan "Asgari giriş taahhüdü"nde dış alım yapan ülkelere, dış alım yapılan ürünler için gümrük kotaları oluşturulması öngörülmüştür. Tarım ürünleri dış alımının tarifelendirmeden dolayı belirli bir düzeyin altına düşmesini önlemek amacıyla, dış alımı gümrük tarifelerine tabi temel tarım ürünlerine "asgari giriş" kuralı getirilmiştir. Bu kural ile, dış alımı çok az veya hiç yapılmayan ürünler için dış alım yapan ülkelere "asgari pazara giriş imkanı taahhütleri" vermeleri istenmiştir. Bu kurala göre, gelişmiş ülkeler anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren ilk yıl, 1986-1988 dönemi baz alınarak belirlenen iç tüketimlerinin %3'ü kadar tarım ürünü dış alımı gerçekleştirecekler ve bu oran 6 yıl sonunda ise %5'e yükselecektir. Öte yandan, gelişmekte olan ülkelere yönelik asgari giriş oranı daha düşük olup, 10 yıl sonunda sadece %4'tür.

Pazara giriş kuralı ayrıca "özel korunma" ve "özel muamele" denilen hükümleri de kapsamaktadır. Özel koruma hükümlerine göre, tarım ürünleri dış alım miktarının veya dış alım fiyatlarının belli bir sınırın üzerine çıkması veya fiyatların belli bir sınırın altına düşmesi durumunda, dış alım yapan ülkeye ek gümrük vergileri ile geçici koruma olanağı sağlamaktadır. Özel muamele hükümlerine göre de, çok hassas olarak nitelenen ve ülke ekonomisinde çeşitli yönlerden önem taşıyan ürünlerde tarife sistemine geçişin kolaylaştırılması için ilgili ülkelere, miktar kısıtlamaları gibi tarife dışı engelleri bir süre daha sürdürmeleri olanağı tanınmaktadır. Ancak Türkiye'nin GATT'a bildirilen taahhütlerinde böyle bir talep belirtilmemiştir (RG, 1996 ve Şahinöz, 1998).

3.1.2. İç Destekler

Tarım Anlaşması, iç destekler konusunda gelişmiş ülkelerin indirim taahhüdüne konu olan iç

desteklerini 6 yıllık bir zaman içinde %20 oranında, gelişme yolundaki ülkelerin ise 10 yıl içinde %13.33 oranında azaltmalarını öngörmektedir. Öte yandan, asgari destek (de minimis) durumunda iç desteğin azaltılması gerekmemektedir. "De minimis" kuralına göre, yapılan destek, söz konusu ürünün üretim değerinin gelişmiş ülkelerde %5'ini, gelişme yolundaki ülkelere ise %10'unu geçmemelidir.

Ayrıca ticaret veya üretim üzerinde bozucu etkileri olmayan ya da çok az bozucu etkiye sahip iç destek programları da indirim taahhüdü kapsamı dışındadır. Türkiye'de destekleme alımları yoluyla yapılan yardım miktarı üretim değerinin %10'unu geçmemesi nedeniyle "de minimis" kapsamına girmekte, dolayısıyla ülkemizde uygulanan iç desteklerle ilgili olarak indirim taahhüdümüz bulunmamaktadır. Diğer iç desteklerimiz ise, Tarım Anlaşmasının, taahhüt kapsamı dışında bıraktığı yatırım sübvansiyonu, girdi sübvansiyonu gibi destekleme türleridir.

3.1.3. İhracat Sübvansiyonları

Tarım Anlaşması uyarınca ihracat sübvansiyonları, bütçeden ayrılan sübvansiyon harcamalarının ve sübvansiyonlu ihracat miktarlarının azaltılması şeklinde indirim taahhüdüne tabidir. İndirim için esas olarak 1986-1990 dönemi alınmıştır. Anlaşma, gelişmiş ülkelerin sübvansiyon ödemelerinden kaynaklanan bütçe harcamalarının ve sübvansiyonlu ihracat hacminin 1995-2000 yılları arasında sırasıyla %36 ve %21 oranında azaltılmasını öngörmektedir.

Gelişme yolundaki ülkeler için bu oranlar %24 ve %14, indirim için öngörülen süre ise 10 yıldır. Gelişme yolundaki ülkelere ayrıca, tarım ürünlerini pazarlama maliyetlerini azaltmak amacıyla yaptıkları sübvansiyonları ve ihracata yönelik sevkiyat için iç sevkiyata tanınandan daha elverişli iç taşıma koşullarını uygulayabilme imkanı tanınmıştır. Bu uygulamalar Türkiye içinde geçerlidir.

Tarım Anlaşması'nda ihracat sübvansiyonları ile ilgili olarak belirtilen önemli bir kural da, ihracat sübvansiyonları indirim taahhütlerine konu olmayan ürünler için, gelecekte de sübvansiyon uygulanamayacağıdır. En az gelişmiş ülkelerin de, ihracat sübvansiyonu indirimi konusunda zorunlulukları bulunmamaktadır. İndirimler, genelde dünya ticaretinde ağırlıklı olarak sübvansiyon edilen buğday, işlenmemiş diğer hububat, et-süt ürünleri ve şeker gibi ürünler için önem taşımaktadır. Türkiye'nin indirim taahhüdünde bulunduğu başlıca ürünler ise sebze, meyve ve buğday'dır (IGEME, 1996).

Çizelge-3. Tarım Anlaşmasında Öngörülen Taahhüt Sınırları

Temel Kurallar	Gelişmiş Ülkeler	Gelişme Yolundaki Ülkeler
	1995-2000 (6 Yıl)	1995-2004 (10 Yıl)
I. Pazara Giriş	Baz Yılı 1986-1988	
Tarifelerde İndirim		
Toplam İndirim	%36	%24
Her Ürün İçin	%15	%10
Asgari Giriş Zorunluluğu		
İç Tüketimin	%5	%4
II. İhracat Sübvansiyonları	Baz Yılı 1986-1990	
Değerde İndirim	%36	%24
Miktarda İndirim	%21	%14
III. İç Destekler	Baz Yılı 1986-1988	
Tüm İç Destek İndirimi	%20	%13
"De Minimis" Sınırı	%5	%10

Kaynak: <http://www.wto.org>.

Çizelge-4: Türkiye'nin GATT Çerçevesinde Bazı Ürünlerde Uyguladığı Tarife Oranları

Ürünler	Temel Yıl Ortalaması	Bağlanan Oran	Tarife İndirimi	
			Ortalama	Aralık
01 Canlı Hayvan	43,5	37,6	12,9	10-33
02 Et ve Diğer	195,1	175,3	10,2	10-22
04 Süt Mamulleri ve Diğer	131,5	117,2	10,8	10-23
07 Yenilebilir Sebze, kök ve yumru	35,6	30,0	15,8	10-23
08 Yenilebilir meyve ve sert kab.	64,1	53,4	16,7	10-60
10 Tahıllar	161,1	145,0	10,0	10
15 Hayvansal ve Bitkisel Yağlar	40,6	29,4	27,5	22-50
17 Şeker ve Mamulleri	113,1	90,7	19,8	10-39
24 Tütün ve Mamulleri	150,0	113,1	24,6	10-28
52 Pamuk (Ham)	10,0	6,0	40,0	40

Kaynak: TUSİAD, 1999

Türkiye'nin GATT Tarım Anlaşması çerçevesinde bazı ürünlerde uyguladığı tarife oranları Çizelge 4'te verilmiştir. 1986-1988 yıllarında uygulanan gümrük tarifeleri temel yıl ortalaması olarak kabul edilmiştir. Bağlanana oran ise; söz konusu gümrük vergisinden sonra indirilen miktarları göstermektedir. Çizelgeden de anlaşılacağı üzere, Türkiye için önemli ürünlerin (et ve diğer, süt mamulleri ve diğer, tahıllar, şeker ve mamulleri) indirim oranlarının %10'luk sınıra yakın tutulması buna karşın %24'lük genel ortalamayı tutturmak için ise diğer ürünlerde %40'lara varan indirimlerde bulunacağı taahhüdünde bulunulmasıdır.

3.2. Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin

Uygulanmasına İlişkin Anlaşmalar (SPS)

Söz konusu anlaşma ile ülkelerin gıda güvenliklerini sağlamak, hayvanların sağlığını korumak ve bitkilerin hastalıklardan korunmasını temin etmek amacıyla alabilecek tedbirlerin içerik ve sınırları belirlenmekte olup ülkeler bu konularda serbest bırakılmıştır. Ancak yine anlaşmada serbest bırakılan sağlık ve bitki sağlığı önlemleri diğer ülkelere karşı haksız rekabete yol açmaması öngörülmüştür.

Anlaşma gereği sağlık tedbirleri, gıda güvenliği ile insan, hayvan ve bitki, yaşam ve sağlığını korumak için gerekli ölçülerde uygulanmalı, bu tedbirler bilimsel verilere dayandırılmalı, uluslararası ticarete keyfi, ayırım gözetken, gizli veya haksız engel oluşturmamalıdır (DTM, 2002).

Ayrıca anlaşmada sağlık tedbirlerinin geliştirilmesi ve uygulanmasında gelişme yolundaki ülkelerin özel ihtiyaçlarının dikkate alınacağı ve özellikle, yeni sağlık tedbirlerinin yürürlüğe konulması halinde, gelişme yolundaki ülkelere kendilerini yeni durumlara hazırlanmaları açısından daha uzun süreler tanınması ya da belirli ve süreli istisnalar tanınabileceğini öngörmektedir (DTM, 2002).

4. İLERİ TARIM MÜZAKERELERİ

Müzakereler iki aşamada incelenebilir. Müzakerelerin ilk aşaması Mart 2000 tarihinde başlamış 22-23 Mart 2001 tarihlerinde yapılan toplantılar ile tamamlanmıştır. Bir yıl süren görüşmeler sonrasında DTÖ Tarım Komitesi'nin muhtelif tarihlerde düzenlediği özel toplantılarda üye ülkeler, pazara giriş, ihracat sübvansiyonları, özel ve lehte muameleler, iç destekler ve ticaret dışı

görüşmeler konularında müzakerelere önerilerini sunmuşlardır (DTM, 2002).

Müzakerelerin ikinci aşaması ise 21-23 Mayıs 2001 tarihlerinde başlamıştır. Bu aşama üçüncü ve nihai müzakereler öncesinde, ülkelerin ilk aşamada ortaya koydukları görüş ve önerilerin detaylandırılacağı bir nitelik taşımaktadır.

Türkiye İleri Tarım Müzakerelerine Dış Ticaret Müsteşarlığı bünyesindeki Anlaşmalar Genel Müdürlüğü koordinasyonunda ilgili birimler ve diğer Bakanlık ve kuruluşların (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Eximbank, Tarımsal Ekonomik Araştırma Enstitüsü, A.Ü. Ziraat Fakültesi ve Dışişleri Bakanlığı) katılımıyla oluşturulan Ulusal Çalışma Grubu vasıtasıyla hazırlık yapmış ve müzakereler izlenmektedir (DTM,2002).

5. URUGUAY GÖRÜŞMELERİ SONRASI BAŞLICA GELİŞMELER

Dünya Ticaret Örgütü'nün 1995 yılından kurulmasının ardından örgütün en üst karar organı olan Bakanlar Konferansı kuruluş anlaşmasında belirttiği üzere en az iki yılda bir toplanması gerekmektedir. Bu nedenle örgütün kuruluşundan bir yıl sonra I. Bakanlar Konferansı Singapur'da toplanmıştır. Daha sonra 1998 yılında II. Konferans Cenevre'de, III. Konferans ise 1999 yılında Seattle'da yapılmıştır. V. ve en son konferans ise Doha'da yapılmıştır.

Doha Bakanlar Konferansı ve Tarım

DTÖ'nün IV. Bakanlar Konferansı Katar'ın başkenti Doha'da 9-13 Kasım 2001 tarihleri arasında yapılmıştır. Bu toplantı, Seattle toplantısının başarısızlığından sonra yapılan ilk toplantı olması ve yeni müzakerelerin turlarının başlatılması açısından önemlidir.

Konferansta karara bağlanan ve GATT sisteminin hayata geçirildiği 1947 yılından bu yana yapılan görüşmeler sonucunda 12 alanda müzakereler başlatılmış olup müzakerelerin 1 Ocak 2005 tarihine kadar tamamlanması öngörülmüştür (Altay, 2002).

Doha Bakanlar Konferansında çeşitli konular ele alınmıştır. Bunlar; "Uruguay Görüşmeleri"nden kalan uygulama konuları, çevre, yatırım, rekabet, kamu alımları, sanayi ürünlerinde tarife indirimleri ve tarife dışı engellerin kaldırılması, ticaretin kolaylaştırılması, anti-damping, sübvansiyonlar, *tarım* ve bölgesel ticaret anlaşmalarını içeren DTÖ kuralları ve Anlaşmazlıklar Halli Sistemi'dir.

Ayrıca konferansta tarım alanında 2000 yılında başlatılan görüşmelerin konferans sırasında tartışılmaya devam edileceği ve görüşmelerin biteceği 2005 yılında tamamlanması öngörülmüştür.

Konferans sonunda tarım konusunda AB'nin ısrarları doğrultusunda önceki taslak metinlerde yer alan ihracat sübvansiyonlarının tamamen kaldırılması

konusunda "devam eden müzakerelerin sonucu hakkında şimdiden bir hüküm verilmeksizin, kaldırılmalarını teminen indirilmeleri" şeklinde bir ara çözüm benimsenmiştir (DTM, 2002).

Ayrıca tarım alanında yapılan görüşme taahhütlerinin 31 Mart 2003 tarihine kadar belirlenmesi karara bağlanmıştır.

Ülkemiz açısından bakıldığında, Uruguay Görüşmeleri esnasında tekstil alanında konu olan iki önerinin kabul edilmemesi ve şarap ve alkollü içeceklere tanınan korumanın kapsamının genişletilmesi hususunda TRIPS Konseyi'nin görevlendirilmesi olumlu gelişmeler olarak görülebilir (Altay, 2002).

6. GATT TARIM ANLAŞMASI'NIN TÜRK TARIMINA ETKİLERİ

GATT'ın yürürlüğe girmesi sonucunda tarımı da kapsayan bağlı anlaşmalara göre, bir yandan iç desteklerin azaltılması öngörüldükçe, diğer yandan dış alımları kısıtlayıcı dış satımda ise teşvik edici önlemlerin azaltılması öngörülmekte, diğer yandan dış alımda ise teşvik edici önlemlerin azaltılması ve uzun dönemde de bunlardan taahhütler oranında vazgeçilmesi planlanmıştır.

Türkiye gelinen noktada özellikle Tarım Anlaşması kapsamındaki tarife dışı engellerin tarifeli hale getirilmesi yönündeki taahhütlerini yerine getirmiş ve önceden dış alımda spesifik bazda (miktarla göre) alınan Toplu Konut Fonu kesintilerini değere göre almaya başlamıştır.

Öte yandan, 1995 yılı öncesinde DEFİF'dan dış satım primi adı altında verilen parasal teşviklerden vazgeçilmiş ve 1995 yılı sonrasında "devlet yardım" adı altında ancak önceki yıllara göre çok daha sınırlı ürünlere parasal teşvik uygulamasına geçilmiştir. Gümrük vergilerinden de 10 yıl içerisinde ortalama %24 ve her üründe en az %10 indirimde bulunma taahhüdünü yerine getirmeye devam etmektedir.

Türkiye'nin GATT Anlaşması ile, giderek daha güçsüz hale gelen ülke hayvancılığını diğer ülkelerin olumsuz etkilerinden koruyabilmesi için, belirtilen üst koruma oranlarını uygulamakta ancak, önceden GATT'a bildirilmemesi nedeniyle özel muamele ve özel koruma önlemlerinden yararlanma olanağı bulunmamaktadır.

GATT Tarım Anlaşması sonucunda daha önceki yıllarda ihracatta karşılaştığımız tarife engellerinin azalması ve tarife dışı engellerin ise nispeten ortadan kalkması ile ihracatımız da özellikle tarım ürünleri ihracatımızda artışlar gözlenmiştir. Bunun yanı sıra ülke içinde koruma önlemleri isteyen (özellikle hayvansal ürünler, tahıllar vb.) ürünlerde uygulanan tarife indirimlerinin düşük tutulması bu tarımsal ürünlerin korunmasının devam edeceğini göstermektedir. Buna karşın tarife indirimlerinin yüksek tutulduğu ürünlerin gerek ülke içi üretiminde gerekse dış ticaretinde sorunlar yaşanabilir.

Tarım ürünleri ihracatını arttırmak için uygulanan ihracat sübvansiyonları GATT Tarım Anlaşmasının temel konularında biridir. Türkiye'nin uygulamış olduğu ihracat sübvansiyon miktarları düşük düzeyde olup tarım sektörünü koruma yapan ülkelerle rekabet edemeyecek düzeydedir. Bununla birlikte ihracat sübvansiyonları olarak kabul gören ihracat tadese, ihracat kredileri vb. uygulamalar başlamış ve devam etmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

GATT ile dünya ticaretini serbestleştirmek ve ülkeler arasında ticarete var olan engelleri ortadan kaldırmak amaçlanmaktadır. Anlaşmanın imzalanmasından sonra özellikle gümrük tarifelerinin azaltılması, tarife dışı engellerin ise nispeten ortadan kaldırılması, ülkelerarası ticaretin artmasına ve gelişmesine katkı sağlamıştır.

GATT sonrası kurulan Dünya Ticaret Örgütü de dünya ticaretinin serbestleşmesinde önemli roller üstlenmiştir. Dünya Ticaret Örgütü'nün kuruluş amacı; insanların hayat standartlarını yükseltmek, istihdamı sağlamak, mal ve hizmet üretimini ve ticaretini geliştirmek, gümrük tarifelerini indirmek, tarife dışı engelleri ve uluslararası ticaret ilişkilerinde ayrımcı muameleyi ortadan kaldırmaktır.

Dünya ticareti GATT ve sonrasında yeniden düzenlenmiştir. Ulusal alanda yapılacak çalışmalarda dünya ticareti kuralları dahilinde devam ettirilmeli yapılacak ticaret politikaları bu çerçevede belirlenmeli ve ileriye dönük yapılacak olan düzenlemeler çabalar buna göre oluşturmalıdır. Ayrıca Türkiye, İleri Tarım Müzakerelerinde tarım politikalarına zarar verecek görüş ve düşüncelere ilişkin tavrını, önceden belirleme idir. Müzakereler öncesinde ve müzakereler sırasında Türkiye'nin ulusal çıkarlarına ters düşecek konularda tavrını önceden oluşturması gerekmektedir. Bunun içinde İleri Tarım Müzakerelerinde ele alınacak konularla

ilgili olarak müzakerelere hazırlıklı gidilmelidir. Bu nedenle Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda özellikle tarım ürünleri dış ticaretinde uzman ve bilgi sahibi kişilerle çalışmalı ve Bakanlık tarım konularında daha etkin olmalıdır.

Ayrıca Türkiye dünyadaki eğilimler ve dikkate alarak tarımsal yapıya uygun iyileştirici politikalara da önem vermelidir. Türkiye kısa dönemde üretimini ve ticaretini teşvik edici politikalar devam ederken, uzun dönemde sektörün dünya ticaretinde rekabet edebilecek bir yapıya kavuşturmalıdır.

KAYNAKLAR

- Altay, V., 2002. "Dünya Ticaret Örgütü Dış Ticaret Toplantısı ve Sonrası" Dışişleri Bakanlığı web sayfası (www.foreign.gov.tr)
- Dinçmen, Y., 1994. "GATT ve Uruguay Round Müzakereleri" Hazine ve Dış Ticaret Dergisi, Mart, Ankara.
- DTM, 2002. Dış Ticaret Müsteşarlığı web sayfası (www.dtm.gov.tr)
- Dursun, H., 2000. "Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği Politikaları Kaynaklarında Türk Tarımı" Ziraat Mühendisliği Dergisi Sayı 325 Ocak-Şubat
- İşin, E., 2001. "GATT ve Türkiye Tarımına Etkileri" Türk Tarımında 2010 Yılı Hedefleri Sempozyumu İzmir Tarım İl Müdürüğü 21-23 Şubat İzmir
- İGEME, 1996. "GATT-Uruguay Round Uluslararası Ticaret ve İş Çevrelerine Etkileri" İhracat, Geliştirme Etiler Merkez Araştırma Geliştirme Başkanlığı, Ankara
- İGEME, 2002. "Dünya Ticaret Örgütü ve Tarım Sektörü" Dış Ticaret Müsteşarlığı Anlaşmaları Genel Müdürlüğü İGEME'den Bakış Dergisi Sayı 20 Ocak-Nisan, Tarım ve Gıda Özel Sayısı, Ankara
- İKV, 1994. "GATT Uruguay Round Sonuçları ve Türkiye'ye Etkileri" İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 126 İstanbul
- Şahindöz, 1998. "Dünya Ticaret Örgütü ve Hayvancılık Sektörüne Geleceği" Hayvansal Üretim Arttırma Yarın Yaklaşmalar Sempozyumu 7-9 Ocak TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası T.C Ziraat Bankası Kültür Yayınları No: 34 Ankara
- TÜSIAD, 1999. "Tarım Politikalarında Yeni Denge Arayışları ve Türkiye" Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği Yayınları No: TÜSIAD-T/99-1/2/25, İstanbul
- <http://www.wto.org/>